

Mer värde
i svensk mat

Innehållsförteckning

Skillnad på mat och mat	3
Trygga svenska livsmedel	
Sällan rester av bekämpningsmedel	5
Få läkemedelsrester och främmande ämnen	6
Lägre halter av kadmium	7
Mögelgifter ovanligt	8
Zoonoser stoppas på gården	
Ledande på salmonellabekämpning	10
Omfattande forskning kring campylobacter	14
Ingen fågelinfluensa i Sverige	16
Nya riktlinjer kring EHEC	17
Sverige fritt från BSE	19
Liten risk för resistens	20
Svenska djur mår bra	
Unikt djurskydd	23
Aktiv sjukdomsbekämpning	25
Hållbar livsmedelsproduktion	
Klimatsmart svensk mat	27
Levande landskap och biologisk mångfald	28
Mat som märks	29
Ordlista	30

Skillnad på mat och mat

I butiken ser korvarna och kycklingfilén ofta likadana ut, oavsett vilket land de kommer ifrån. Men det är skillnad på mat och mat. De svenska livsmedlen som tas fram av svenska bönder är unika. Våra mervärden är mycket starka. Vi har hög livsmedels säkerhet, ett unikt djurskydd och ett jordbruk där miljön står i centrum.

”Mer värde i svensk mat” togs för första gången fram för snart två år sedan. Sedan dess har det hänt en hel del. Svenska konsumenter efterfrågar i dag allt oftare just svensk, närproducerad mat. Flera av de olika butikskedjorna har också ett närmare samarbete med svenska bönder och lyfter fram våra mervärden.

I den här uppdaterade versionen av ”Mer värde i svensk mat” har vi återigen talat med forskare och experter samt gått igenom fakta och statistik från Sverige och EU. Vi lyfter fram vad som gör vår svenska mat så speciell, men tittar också på vilka utmaningar som ligger framför oss. Sveriges bönder är bra, men strävar självklart hela tiden mot att bli ännu bättre. Vi liksom många andra är väl medvetna om att jorden och skogen är resurser som behöver användas än mer i ett långsiktigt hållbart samhälle.

Skriften vänder sig till dig som vill veta mer om hur våra djur föds upp och vilken omsorg och arbete som ligger bakom vår trygga och säkra mat. Tyvärr är det fortfarande svårt att få fram tillförlitlig statistik från

många länder. Men även här ser vi en förändring. De så kallade baselinestudierna kring förekomsten av salmonella hos olika djurslag som har genomförts i samtliga EU-länder visar att Sverige ligger i den absoluta toppen. Det är vi självklart stolta över.

Trevlig läsning!

Lars-Göran Pettersson
Ordförande LRF, Fredängen, december 2008

Trygga svenska
livsmedel

LAMPINER

Sällan rester av bekämpningsmedel

Svenska livsmedel innehåller mycket sällan rester av bekämpningsmedel. I jämförelse med andra EU-länder samt länder utanför EU har Sverige ett mycket stort försprång. Vi har strikta restriktioner kring när och var odlaren får bespruta sina odlingar. Exempelvis är det inte tillåtet att behandla grödorna precis före skörd, något som är vanligt i övriga EU och i länder utanför EU. Dessutom har Sverige färre antal tillåtna bekämpningsmedel än resten av världen.

SLV utförde 1 526 stickprovskontroller av frukt och grönt under 2007. Ungefär en fjärdedel av dessa prover var livsmedel som odlats i Sverige och bland dessa hittades bara ett prov med halter över gränsvärdena för bekämpningsmedel.

Den 1 september 2008 lagstiftade EU om nya, gemensamma, gränsvärden för bekämpningsmedel. Detta kommer bland annat att underlätta jämförelsen mellan de olika medlemsländerna.

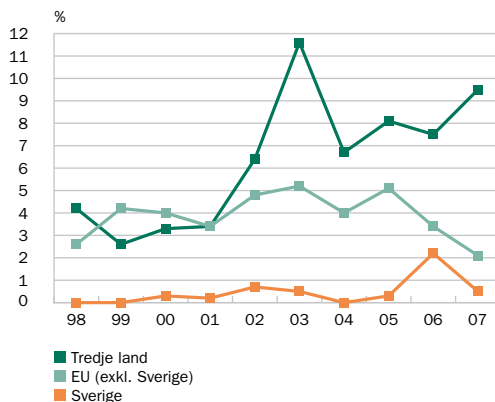
Fakta bekämpningsmedel

Bekämpningsmedel benämns ibland växtskyddsmedel och används för att bekämpa ogräs, skadeinsekter och växtsjukdomar. Rester av bekämpningsmedel kan förekomma i frukt och grönsaker, potatis samt spannmålsprodukter. SLV genomför regelbundna tester på produkter från Sverige och andra länder. Resultatet rapporteras varje år till EU.

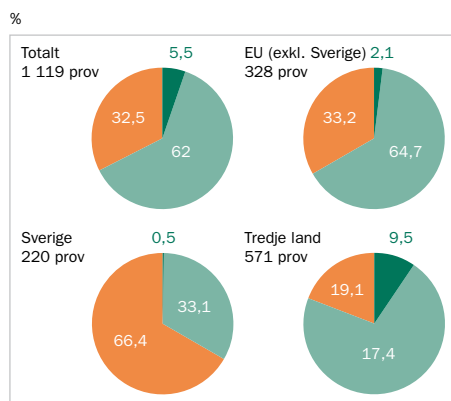
SAMMANFATTNING

- » Svenska livsmedel innehåller sällan rester av bekämpningsmedel. Sverige har ett stort försprång jämfört med många andra länder i EU och även länder utanför EU.
- » Sverige har strikta restriktioner, både vad det gäller användning av bekämpningsmedel och antal tillåtna bekämpningsmedel.
- » År 2007 hittade SLV endast ett svenskt prov med halter över gränsvärdet för bekämpningsmedel.

Andelen frukt och grönt där gränsvärdet för bekämpningsmedelsrester överskridits 1998-2007

Resultaten från stickprovskontroller av frukt och grönsaker 2007

■ Prov med halt över nationellt eller EU-gränsvärde
 ■ Prov med halt vid eller under nationellt eller EU-gränsvärde
 ■ Inga resthalter

Diagrammen visar att de svenska proven sällan innehöll rester och hade färre överskridande av gränsvärdena än prover från EU och tredje land.

Källor

- Gunilla Jansson, statsinspektör, SLV.
- Arne Andersson, enhetschef för enheten för kontrollprogram, SLV.
- Gröna framtider – Tillståndet i Sveriges Gröna Näringar 2008.

Få läkemedelsrester och främmande ämnen

Under 2007 undersökte SLV drygt 9 000 svenska prov av kött, fisk, mjölk och honung för att mäta rester av läkemedel och förbjudna substanser. Resultatet visade att endast 0,04 procent av proven innehöll restsubstanser. Kontrollen visar också att Sverige ligger mycket bra till i jämförelse med många andra länder.

SLV undersökte under 2007 knappt 40 prov av importerade livsmedel från länder utanför EU (tredje land). Inget av dessa prover innehöll några förbjudna substanser. Men eftersom antalet prov var så litet finns det ingen klar bild av hur det ser ut med importerade livsmedel.

Generellt sett är situationen inom EU bra, men i vissa länder överskrids gränsvärdena eller så används förbjudna substanser. Exempelvis har man funnit hormoner i kött från Italien, Frankrike och Storbritannien. Fynd av hormoner i kött tyder på att djuret har givits höga doser eller att djuret fått hormoner kort tid före slakt. Att ge djuren hormoner för att öka tillväxten eller avkastningen är tillåtet i stora delar av världen men är förbjudet inom hela EU. Förekomsten av rester i kött tyder på att hormoner används illegalt i vissa EU-länder. SLV har aldrig hittat rester av tillförda hormoner i svenskt kött.

Fakta läkemedelsrester och främmande ämnen

SLV gör stickprovskontroller för att hitta läkemedelsrester, tungmetaller, klorerade organiska ämnen och naturliga tillförda hormoner i levande djur och färskt kött. Provtagningen sker på svenska slakterier. Resultatet rapporteras årligen till EU. Stickprovskontroller från samtliga EU-länder sammanställs i en omfattande EU-rapport.

Källor

- Ingrid Nordlander, statsinspektör, SLV.
- Svenskt kött fritt från antibiotika och hormoner, pressmeddelande 8/5 2008, SLV.
- Commission Staff Working Paper on the Implementation of National Residue Monitoring Plans in the Member States in 2006.

SAMMANFATTNING

- » SLV:s undersökning från 2007 visade att endast 0,04 procent av 9 000 svenska prov innehöll rester av läkemedel eller andra förbjudna substanser.
- » Generellt är situationen bra inom EU, men rester av hormoner har hittats i kött från exempelvis Italien, Frankrike och Storbritannien.
- » Rester av tillförda hormoner har aldrig påträffats i svenskt kött.

Lägre halter av kadmium

Svenska livsmedel innehåller mycket sällan höga halter av kadmium. År 2007 genomförde SLV cirka 60 stickprovskontroller på svenska livsmedel och inga av dessa överskred de tillåtna gränsvärdena.

Den svenska lantbruksnäringen ställer tuffare krav än vad EU och Sverige kräver. Man arbetar både med att minska tillförseln av kadmium till markerna och att hindra upptaget i grödor. Vid utvecklingen av nya grödor i Sverige väljer man exempelvis tidigt ut de sorter som tar upp lite kadmium.

LRF rekommenderar att kadmiumhalten ska ligga så lågt som möjligt när deras medlemmar köper handelsgödsel och andra insatsmedel. Den svenska handelsgödseln har under senare år sällan innehållit över fem gram kadmium per ton. I många andra EU-länder innehåller handelsgödseln mellan 100 och 150 gram per ton. I Sverige finns även ett ekonomiskt intresse att hålla nere kadmiumhalten då halter över fem milligram per kilo beskattas med trettio kronor per gram. Slam från reningsverk kan också användas som gödning, men risken är att det innehåller höga kadmiumhalter. LRF rekommenderar bönderna att endast använda slam från reningsverk som deltar i ett aktivt förbättringsarbete för att sänka kadmiumhalterna ytterligare.

Fakta kadmium

Kadmium är ett metalliskt grundämne som i olika halter finns naturligt i alla jordar och som inte kan brytas ned. Kadmium tillförs framför allt genom luftförorening (70 procent) och genom fosforgödning (15 procent). Människor får i sig kadmium via spannmålsprodukter, rotfrukter och andra livsmedel. Kadmium stannar kvar i kroppen under lång tid och samlas i njurarna. Njurar och skelett kan skadas vid långvarig exponering. Största källan till höga kadmiumhalter för människor är rökning. Rökare har dubbelt så höga kadmiumhalter i kroppen som icke-rökare.

Källor

- Ingrid Nordlander, byråinspektör, SLV.
- Kjell Ivarsson, forskningssekreterare, LRF.
- Jan Eksvärd, miljöchef, LRF.
- Svenskt kött fritt från antibiotika och hormoner, pressmeddelande 8/5 2008, SLV.
- Commission Staff Working Paper on the Implementation of National Residue Monitoring Plans in the Member States in 2006.

SAMMANFATTNING

- » År 2007 genomförde SLV cirka 60 stickprovskontroller på svenska livsmedel och inga av dessa överskred de tillåtna gränsvärdena.
- » Den svenska lantbruksnäringen ställer högre krav än både EU och Sverige.
- » Lantbruksnäringen arbetar aktivt för att minska tillförseln av kadmium till markerna och för att hindra upptaget i grödor.

Mögelgifter ovanligt

Mögelgifter förekommer i mycket liten omfattning i svenska livsmedel. Lantbruksnäringen bedriver intensiv rådgivning för hur spannmålen ska hanteras för att undvika att mögelgifter bildas. Mjölkbranschen har noggranna kontrollprogram för att undvika aflatoxin i mjölk. Dessutom genomför spannmålshandeln analyser av ett antal toxiner för att kontrollera den svenska spannmålen.

Halterna av mögelgifter i svenska livsmedel var i allmänhet mycket låga vid SLV:s kontroll 2007. Av de cirka 9 000 tagna proverna påträffades tre prover som innehöll mögelgiftet ochratoxin A, dock i låga halter. Detta ses som ett undantagsfall och anledningen tros vara det regniga skördevädret som orsakat problem på vissa gårdar som torkar och lagrar sitt eget foder. Fallen utreds nu av SJV för att garantera att livsmedel med mögelgifter aldrig når konsument.

Fakta mögelgifter

Det finns ett stort antal mögelgifter som kan bildas av olika svampar. Många av gifterna kan ge skador på människor. Det mest kända giftet är aflatoxin. Andra toxiner förutom ochratoxin A är tricothecener, zearalenon och fumonisin. Djur kan genom fodret ibland få i sig mögelgifter som sedan går ut i mjölken eller köttet. Mögelgifterna kan också vara skadliga för djuren.

Källor

- Ingrid Nordlander, byråinspektör, SLV.
- Margaretha Minsér, chef för samordning och kommunikation, Lantmännen.
- Svenskt kött fritt från antibiotika och hormoner, pressmeddelande 8/5 2008, SLV.
- Commission Staff Working Paper on the Implementation of National Residue Monitoring Plans in the Member States in 2006.

SAMMANFATTNING

- » Lantbruksnäringen bedriver intensiv rådgivning för hur spannmålen ska hanteras för att undvika att mögelgifter bildas.
- » Mjölkbranschen och spannmålshandeln utför årligen egna analyser och kontroller av mögeltoxiner.
- » Vid SLV:s kontroll av svenska livsmedel 2007 var halterna av mögelgifter mycket låga. Av de 9 000 tagna proverna innehöll tre ochratoxin A. Detta ses som ett undantagsfall men utreds av SJV.

Zoonoser stoppas
på gården

Ledande på salmonellabekämpning

Svenskt kött, svensk kyckling och svenska ägg är i stort sett fria från salmonella. Sverige har ett av världens bästa salmonellalägen. Under 2007 konstaterades dock fler salmonellautbrott jämfört med 2006 bland svenska djurbesättningar.

Men genom en rigorös kontroll och en omfattande salmonellalagstiftning når smittan inte konsument. Det visar den provtagning som genomfördes på styckningsanläggningar under 2007. Samtliga 1 334 prover från fjäderfä och 3 571 från nöt och gris var fria från salmonella. I samtliga fall sanerades smittan redan på gården – Sveriges unika salmonellakontroll fungerar.

Kontroll av salmonella

Sverige började bekämpa salmonella redan på 1950-talet och sedan 1961 finns en särskild salmonellalagstiftning. Lagen innebär att livsmedel som är smittade med salmonella inte får säljas. Salmonellakontrollen bygger på att hela kedjan kontrolleras – från produktion av foder och uppfödning av djur till slakt och kontroll av livsmedel. Varje misstanke om salmonella är anmälningspliktig och en utredning sker för att klarlägga om en besättning är smittad. Vid varje fall sker en smittspårning för att kunna identifiera och eliminera smittkällan och eventuell vidare smittspridning.

Rutinmässiga provtagningar sker i varje uppfödningsomgång av fjäderfä. När man hittar salmonella hos kyckling, kalkon eller värphöns avlivs hela flocken. Alla djur destrueras och smittan når därmed aldrig konsument. På grisar och nötkreatur tas rutinmässigt stickprov i slakteriet. Viss provtagning sker också ute på gårdarna. Om man finner salmonella spärras hela gården av. Efter en utökad provtagning saneras besättningen. Gården desinficeras och om provtagning visar att smittan är helt borta släpps spärren. Kontroll sker också på svenska styckningsanläggningar. Allt detta syftar till att inget salmonellasmittat svenskt kött ska nå konsumenten, och för att säkerställa att kontrollen i tidigare led fungerar.

Det svenska kontrollprogrammet omfattar samtliga cirka 2 300 typer av salmonella och alla typer hanteras lika. Det är unikt inom EU.

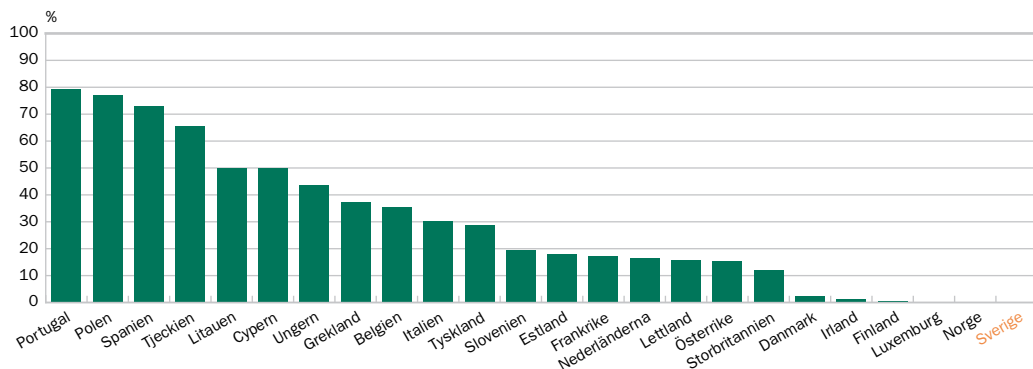
Sverige i topp

EFSA genomförde under åren 2004-2007 baseline-studier i samtliga medlemsländer avseende salmonella bland värphöns, kycklingar och grisar. Studierna är unika på så vis att provtagningarna har gjorts på samma sätt i samtliga länder och att resultaten är jämförbara. Resultatet visade att i genomsnitt 31 procent (0-80

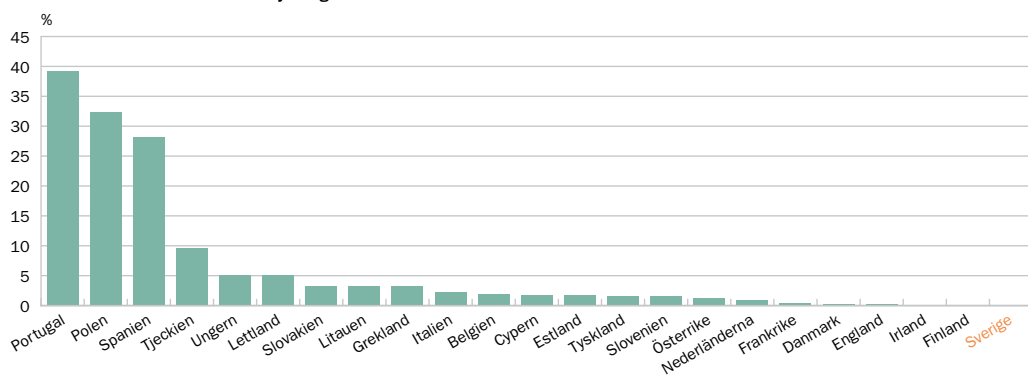

ZOONOSER STOPPAS PÅ GÅRDEN

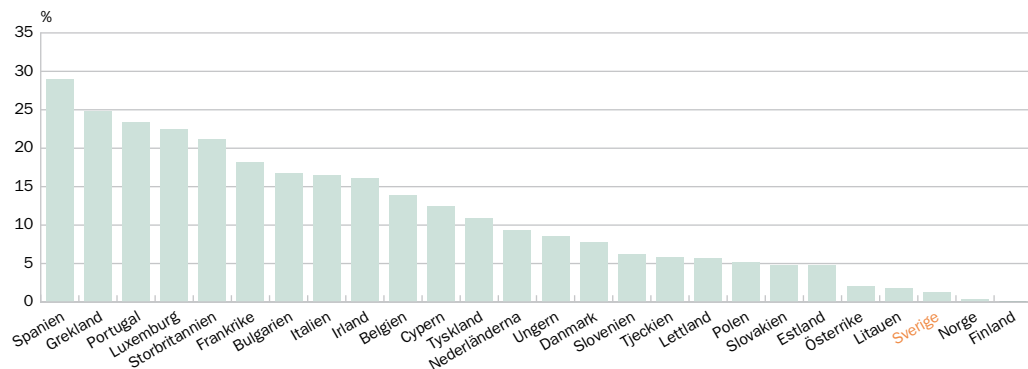
Förekomst av salmonella bland värphönsbesättningar inom EU 2004-2005

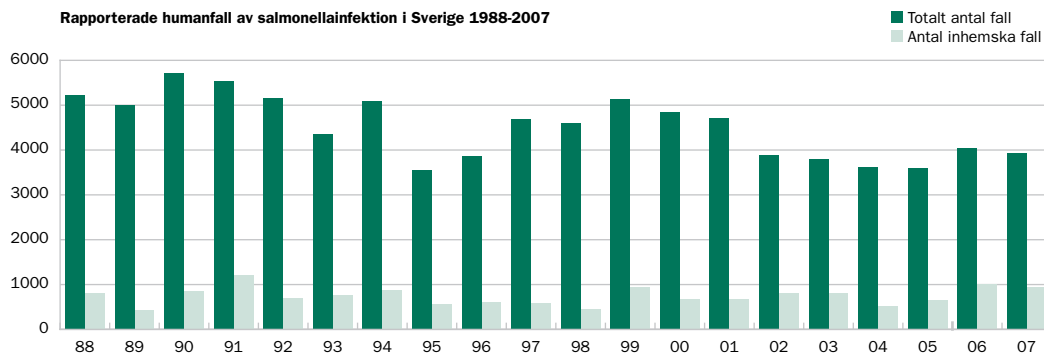
Förekomst av salmonella bland kyckling inom EU 2004-2005

Förekomst av salmonella bland gris inom EU 2006-2007

Rapporterade humanfall av salmonellainfektion i Sverige 1988-2007

procent) av värphönsbesättningarna i EU har salmonella. Sverige och Luxemburg var de enda länder där samtliga undersökta flockar var fria från salmonella (dock genomfördes provtagningar på endast nio gårdar i Luxemburg).

I Finland och Danmark var 0,4 respektive 2,7 procent av värphönsbesättningarna smittade av salmonella.

För kyckling var den genomsnittliga förekomsten knappt 24 procent (0-68 procent). Sverige var det enda land där samtliga flockar var fria från salmonella. I Finland och Danmark var 0,1 respektive 1,6 procent av flockarna smittade.

Resultaten av en studie bland grisar vid slakt visar att den genomsnittliga förekomsten av salmonella i EU var 10,3 procent (0-29 procent). I Sverige påvisades salmonella i 1,3 procent av proven. I Finland var alla undersökta prov negativa och i Danmark påvisades salmonella i 7,7 procent.

Undersökning av svabbprov (prov från djurkroppens yta) från grisar utfördes i Sverige och Danmark men inte i Finland. I Sverige var samtliga 402 undersökta grisar fria från salmonella medan 3,3 procent i Danmark var smittade. Studierna visar alltså att Sverige och Finland har det bästa salmonellaläget inom hela EU.

Få smittas av svenska livsmedel

De flesta salmonellafall i Sverige är en följd av att människor har smittats under utlandsresor och

sedan insjuknat när de kommit hem. Människor som smittats i Sverige utgör bara mellan 15-20 procent av samtliga fall. Ofta kan även den inhemska smittan kopplas till importerade livsmedel. Det är med andra ord troligtvis väldigt få som smittas av svenska livsmedel.

Kontroll vid införsel av kött

Eftersom salmonellaläget i Sverige är så bra har EU-kommissionen gett Sverige rätt att kontrollera kött från nötkreatur, gris, kyckling samt ägg som förs in i Sverige. Ägg som förs in i Sverige måste komma från värphönsbesättningar som har motsvarande kontrollprogram som Sverige. Varje parti kött från EU-länder som förs in i Sverige ska följas av ett intyg som visar att köttet provtagits och är fritt från salmonella. Även kött och köttprodukter från länder utanför EU undersöks för salmonella innan det godkänns för import.

De svenska salmonellagarantierna omfattar inte så kallade köttberedningar. Genom att exempelvis tillsätta saltlake i färska eller frysta kycklingfiléer och kött behöver de inte salmonellakontrolleras vid införsel till Sverige från andra EU-länder. I en undersökning från 2002 visade det sig att en femtedel av undersökta partier av köttberedningar från andra EU-länder innehöll salmonella. Av de tolv fågelköttpartierna som kom från Tyskland påträffades salmonella i sju. Dessutom hittades salmonella i partier från Holland

och Danmark. Flera av de salmonellabakterier som hittades var också resistenta mot ett flertal antibiotika.

Fakta salmonella

Salmonella är en bakterie som kan orsaka diarréer och som kan förekomma i tarmkanalen hos människor och djur. Bakterien överlever och förökar sig också mycket lätt även i andra miljöer, exempelvis olika slags livsmedel. Det finns över 2 300 olika typer av salmonellabakterier och vissa av typerna kan ge allvarliga följsjukdomar hos människor, som exempelvis ledbesvär.

Källor

- Helene Wahlström, Zoonoscenter, SVA (djurdata).
- Report of the Task Force on Zoonoses Data Collection on the Analysis of the baseline survey on the prevalence of Salmonella in slaughter pigs, in the EU, 2006-2007.
- Report of the Task Force on Zoonoses Data Collection on the Analysis of the baseline survey on the prevalence of Salmonella in broiler flocks of Gallus gallus, in the EU, 2005-2006.
- Report of the Task Force on Zoonoses Data Collection on the Analysis of the baseline study on the prevalence of Salmonella in holdings of laying hen flocks of Gallus gallus, 2004-2005.

SAMMANFATTNING

- » Studier visar att Sverige och Finland har det bästa salmonellaläget inom hela EU.
- » Under 2004-2006 genomförde EFSA baselinestudier i samtliga medlemsländer avseende salmonella bland värphöns och kyckling. Sverige var det enda land där det inte fanns någon salmonella. Studier visar även att förekomsten av salmonella hos svenska grisar är mycket låg.
- » Sedan 1961 finns en särskild salmonellalagstiftning i Sverige. Lagen innebär att livsmedel som är smittade med salmonella inte får säljas. Därmed når eventuell smitta aldrig konsument. Salmonella-kontrollen bygger på att hela kedjan kontrolleras.

Omfattande forskning kring campylobacter

För att minska förekomsten av campylobacter bland svenska kycklingar har näringen och myndigheterna i Sverige under flera år bedrivit intensiv forskning. Arbetet har gett tydliga resultat – sedan slutet av 1980-talet har campylobacternivån sjunkit avsevärt. Sverige, Norge och Finland är de länder i Europa som har lägst förekomst av campylobacter bland sin kyckling.

I Sverige provtas samtliga kycklingfloccar för campylobacter i samband med slakten. Antalet kycklingar som är smittade varierar med årstiderna, med en ökning under sommarmånaderna. Andelen smittade kycklingar i Sverige ligger på omkring 13 procent.

Nästan två tredjedelar (62-70 procent sedan år 2000)

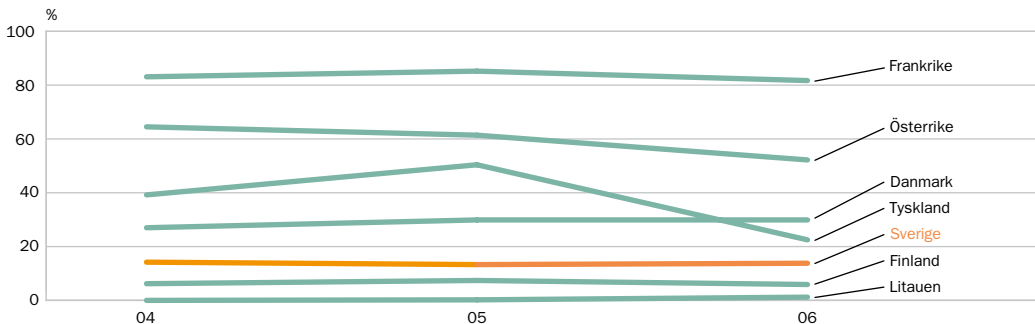
av fallen av campylobactersmitta hos människa i Sverige är utländsk smitta. Campylobacter är den vanligaste rapporterade bakteriella zoonosen hos människor i EU.

Provtagning i samtliga EU-länder

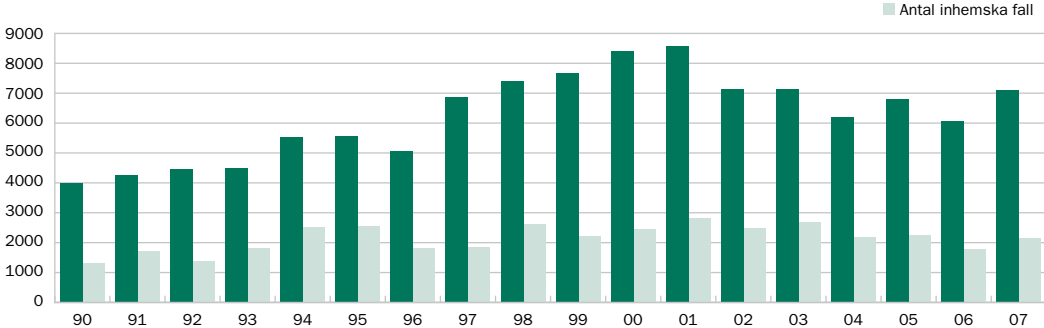
Under 2008 sker för första gången provtagning i samtliga länder inom EU för att kunna fastställa och jämföra förekomsten av campylobacter (och salmonella) hos kycklingar. Resultatet av den sameuropeiska studien kommer att sammanställas och presenteras av EFSA under våren 2009.

I EU:s zoonosrapport har information sammanställts från medlemsländer (samt Norge) som rapporterar förekomst av campylobacter. Sverige, Norge

Förekomst av campylobacter bland kyckling inom EU 2004-2006

Rapporterade humanfall av campylobactersmitta i Sverige 1990-2007

och Finland har en konstant låg nivå medan andelen smittade flockar i Österrike är cirka 60 procent. I den italienska regionen Veneto är siffran så hög som mellan 70 och 90 procent. Provtagningsmetoderna i länderna skiljer sig åt och resultaten är därför svåra att jämföra. EU:s rapport ger dock en indikation på hur utbredd förekomsten av campylobacter är inom EU.

Fakta campylobacter

Campylobacter är en bakterie som finns naturligt i tarmen hos fåglar och är vanligt förekommande i tarmen på nöt, gris och även hos hund och katt. Ofta insjuknar inte djuren, däremot blir människor magsjuka. Dricksvatten har varit orsak till flera utbrott i såväl Sverige som i andra länder. Andra smittvägar är konsumtion av färskt eller otillräckligt upphettat kycklingkött, opastöriserad mjölk, direktkontakt med djur och badvatten.

Källor

- Elina Lahti, Zoonoscenter, SVA.
- Pia Gustafsson, veterinär, Svensk Fågel.
- Svensk zoonosrapport – förekomst av zoonoser och zoonotiska agens hos människor, livsmedel, foder och djur 2006 (SVA, 2007).

- The Community Summary Report on Trends and Sources of Zoonoses, Zoonotic Agents, Antimicrobial Resistance and Foodborne Outbreaks in the European Union in 2006 (EFSA, december 2007).

SAMMANFATTNING

- » Genom intensiv forskning har campylobacternivån sjunkit avsevärt i Sverige sedan slutet av 1980-talet. Andelen smittande kycklingar i Sverige är cirka 13 procent.
- » I Sverige provtas samtliga kycklingflockar för campylobacter i samband med slakten.
- » Under 2008 sker för första gången provtagning i samtliga länder inom EU för att för att kunna fastställa och jämföra förekomsten av campylobacter hos kycklingar.

Ingen fågelinfluensa i Sverige

Under vintern och våren 2006 konstaterades AI (Aviärinfluensa, även kallad fågelinfluensa) hos vilda fåglar i Sverige och uppmärksamheten i media var enorm. Genom en unik kontroll och strikta hygien- och smittskyddsbarriärer nådde ingen smitta svenska tamfåglar. Risken för att tamfåglar ska smittas i Sverige är oerhört låg – hittills har det aldrig inträffat.

Sedan 1960-talet har Sverige på ett mycket framgångsrikt sätt bekämpat salmonella. Det innebär att utgångsläget när det gäller att även stoppa andra smittor, som exempelvis AI och campylobacter, är mycket bra. Bekämpningen bygger på att smittor förhindras från att nå stallarna genom upprättade hygienrutiner som tillämpas dagligen. För att människor ska smittas krävs direktkontakt med sjuka fåglar eller dess avföring.

God beredskap

I Sverige är beredskapen för AI fortsatt mycket god. SJV och SVA, precis som myndigheter i alla delar av Europa och runt om i världen, har numera en övervakning bland vilda och tama fåglar för att upptäcka fågelinfluensa. Sannolikheten att en eventuell smitta hittas är därför väldigt hög. SJV har olika skyddsnivåer för förebyggande smittskyddsåtgärder, där 3 är högst och 1 är lägst. I april 2008 beslutade SJV att sänka skyddsnivån för fågelinfluensa i Sverige från nivå 2 till nivå 1 då risken för fågelinfluensa i Sverige bedöms som liten.

Enligt statistik från Världsgesundhetsorganisationen för djurhälsa, OIE, har de flesta AI-utbrotten under den senaste femårsperioden rapporterats från Vietnam, Thailand, Egypten och Bangladesh. I Vietnam har över 2 000 utbrott rapporterats, i Thailand och Egypten över 1 000 och i Bangladesh drygt 200. Det finns fortfarande AI i flera av dessa länder, men även i bland annat Nigeria, Laos och Togo.

Fakta AI

Aviär Influensa (AI), även kallad fågelinfluensa, är i första hand en fågelsjukdom. Sjukdomen orsakas av ett virus som i sina milda former alltid förekommit naturligt bland vilda fåglar. I kontakten mellan vilda och tama fåglar kan dessa milda virusvarianter förändras, och det förändrade viruset kan orsaka allvariga symptom. För att människor ska smittas krävs direktkontakt med sjuka fåglar eller dess avföring.

Källor

- Pia Gustafsson, veterinär, Svensk Fågel.
- Världsgesundhetsorganisationen för djurhälsa, OIE (www.oie.int).

SAMMANFATTNING

- » Risken för att tamfåglar ska smittas av AI i Sverige är oerhört låg – hittills har det aldrig inträffat.
- » I april 2008 beslutade SJV att sänka skyddsnivån för AI i Sverige från nivå 2 till nivå 1.
- » De flesta AI-utbrotten under den senaste femårsperioden har rapporterats från Vietnam, Thailand, Egypten och Bangladesh.

Nya riktlinjer kring EHEC

EHEC-bakterien är spridd över hela världen och flera relativt stora utbrott har rapporterats – bland annat i Tyskland, England, USA, Kanada och Japan. Bakterien förekommer i tarmen hos framför allt nötkreatur, får och getter. Djur som bär på bakterien är dock sällan eller aldrig sjuka.

Sedan mitten av 1990-talet har svenska myndigheter och näringen tillsammans infört riktlinjer för åtgärder i hela livsmedelskedjan för att förhindra att EHEC sprids till människa. Forskning och undersökningar har genomförts av såväl näringen som staten. Under 2000-talet har förekomsten av EHEC ökat. Orsaken till ökningen är ännu okänd. Mot bakgrund av detta beslutade regeringen år 2006 att kartlägga förekomsten. Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Livsmedelsverket, Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitutet och Naturvårdsverket fick i uppdrag att sammanställa befintlig kunskap, kartlägga förekomsten av EHEC samt titta närmare på riskerna. I uppdraget ingick också att undersöka smittvägar och studera förekomsten av EHEC i livsmedel. Uppdraget avslutades i februari 2007 och redovisades i form av en riskprofil.

Handlingspolicy ska hindra överföring

Redan 1997 utformades en för myndigheterna ge-

mensam handlingspolicy i samarbete med näringen. Policyn syftar till att förhindra överföring av EHEC till människor genom ett effektivt smittskydd. Policyn uppdaterades senast maj 2008 (den uppdaterades även 1999 och 2004). Policyn syftar även till att harmonisera myndigheternas agerande. Majoriteten av åtgärderna riktar sig till den livsmedelsproducerande sektorn och omfattar bland annat kontrollprogram, hygien i djurstallar, rekommendationer kring gödselspridning och rutiner kring gårdsbesök.

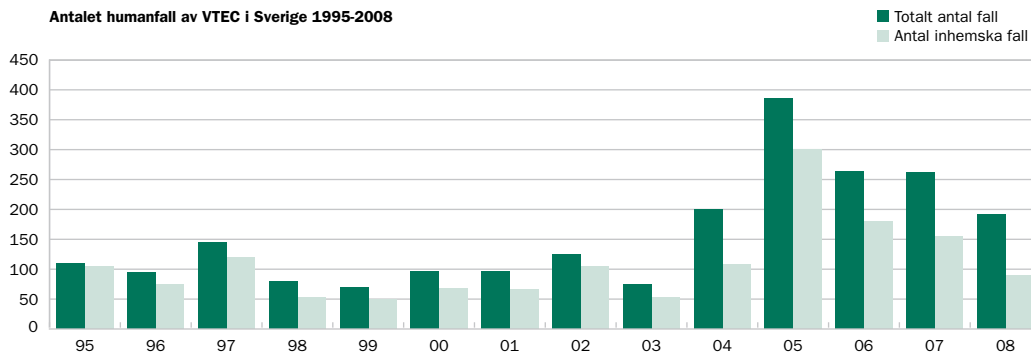
EHEC i Sverige

I Sverige har två större livsmedelsburna EHEC-utbrott inträffat. Kallrökt korv orsakade ett utbrott 2002 och drabbade 28 personer. År 2005 smittades 135 personer i ett utbrott orsakat av sallat. Varje år rapporteras omkring 250 fall i Sverige, där cirka en tredjedel har smittats utomlands.

Undersökningar genomförda i slutet på 1990-talet och början på 2000-talet visade att drygt en procent av Sveriges nötkreatur är bärare av VTEC O157. Det sista avslutande undersökningstillfället som genomfördes 2006-2007 visade att strax över tre procent av nötkreaturen bär på bakterien. Forskarna anser dock att ökningen är statistiskt diskuterbar.

Antalet humanfall av VTEC i Sverige 1995-2008

1995 frivillig laboratorierapportering. Mellan 1996 och 1/7 2004 rapporterades VTEC O157. Sedan dess rapporteras samtliga VTEC-infektioner vilket gör att siffrorna mellan vissa år inte är jämförbara. Siffrorna för 2008 är preliminära.

Fakta EHEC

EHEC-bakterien förekommer i tarmen hos framför allt nötkreatur, får och getter. Benämningen av EHEC (enterohemorragisk E. coli infektion) varierar, bakterien kallas ibland även VTEC (verotoxinproducerande E. coli) eller STEC (shigatoxinproducerande E. coli), framför allt för att benämna förekomsten bland djur. Eftersom VTEC är en tarmbakterie är det viktigt att tvätta händerna efter gårdsbesök och att undvika badstränder med betande djur. Kallrökta charkprodukter, opastöriserad mjölk samt dåligt sköljda frukter och grönsaker är exempel på livsmedel som spridit EHEC-bakterien till människor på senare tid. Smittan associeras främst med magkramper, diarré och blödande grovtarmsinflammation. Cirka fem procent av sjukdomsfallen utvecklar njursvikt.

Källor

- Elöd Szanto, veterinärintspektör, enheten för idisslare och gris, SJV.
- Sofie Ivarsson, epidemiolog, SMI.
- Sten-Olof Dimander, nöthälsöveterinär, Svenska Djurhälsovården.
- Rapport från SLV, SJV, SVA, SMI, SoS och NV – Verotoxinbildande E. coli (VTEC-bakteriers smittvägar, förekomst samt risker för folkhälsan).

SAMMANFATTNING

- » EHEC-bakterien är spridd över hela världen och flera relativt stora utbrott har rapporterats – bland annat i Tyskland, England, USA, Kanada och Japan.
- » Redan 1997 inrättades en handlingspolicy i Sverige som bland annat syftar till att förhindra överföring av EHEC till människor genom ett effektivt smittskydd. Policyn uppdaterades senast maj 2008.
- » I ett regeringsbeslut från 2006 fick SJV, SVA, SLV, SMI, SoS och NV i uppdrag att sammanställa befintlig kunskap och kartlägga förekomst av samt risker med EHEC.

Sverige fritt från BSE

OIE (Världsoorganisation för djurhälsa) förklarade Sverige fritt från BSE (galna ko-sjukan) i mitten av 2008. I och med konstaterandet placerar sig Sverige i den lägsta riskkategorin. Tillsammans med Finland har Sverige det bästa BSE-läget i hela EU.

Risken för BSE i Sverige är så pass liten att man kan bortse från den. Den slutsatsen drog OIE efter att ha studerat dokumentation kring övervakningen i Sverige samt vilken hantering och handel som förekommer med foder, levande djur och produkter som skulle kunna sprida sjukdomen.

Kraftfulla åtgärder från EU

Friförklaringen är ett tydligt bevis på att den svenska modellen fungerar. Det långsiktiga arbete som har bedrivits i Sverige och EU har varit framgångsrikt – mycket tack vare EU:s kraftfulla åtgärder med exempelvis förbud mot animaliska produkter i foder och en omfattande övervakning av sjukdomen. Storbritannien är det land som har drabbats värst med totalt över 180 000 fall av BSE.

I Sverige har endast ett BSE-fall påträffats – en ko född 1994 som provtogs i mars 2006. Sedan dess har inga fler fall konstaterats. I efterhand har undersökningar visat att det påträffade fallet var av en annan typ än den BSE som huvudsakligen förekommit i EU. Att läget i Sverige är så bra beror på att kadavernmjöl förbjöds som foder i Sverige redan 1986. Året efter infördes ett frivilligt förbud på initiativ från näringen mot att utfodra kor med animaliskt protein. År 1991 införde Sverige ett totalförbud mot att utfodra idisslare med köttmjöl. På så sätt stoppades den dominerande smittvägen för BSE.

Fakta BSE

BSE (Bovin Spongiform Encephalopati) är en dödlig sjukdom som drabbar det centrala nervsystemet hos nötkreatur. Sjukdomen orsakas av ett mycket motståndskraftigt protein (prion) som startar en omvandling av kons eget protein. Detta ansamlas i hjärnvävnaden och ger upphov till att hjärnan får en svampaktig karaktär. Samtliga smittvägar är inte klarlagda, men smittat foder

är den viktigaste källan. Numera råder det inget tvivel om att BSE hos nötkreatur kan leda till en variant av Creutzfeldt-Jakobs sjukdom (vCJD) hos människor. Humanepidemin avtog snabbt efter åtgärder mot BSE. Dock vet man inte helt säkert hur överföringen mellan djur och människa går till.

Källor

– Lena Hult, chef för smittbekämpningsenheten, SJV.

SAMMANFATTNING

- » I mitten av 2008 förklarades Sverige fritt från BSE av OIE.
- » EU:s kraftfulla åtgärder och långsiktiga arbete har varit framgångsrikt. Det innefattar bland annat förbud mot animaliska produkter i foder och en omfattande sjukdomsövervakning.
- » I mars 2006 påträffades det hittills enda BSE-fallet i Sverige.

Liten risk för resistens

Andelen antibiotikaresistenta bakterier hos svenska djur är låg och risken att få i sig resistenta bakterier via svenska livsmedel är liten. Inom övriga EU är resistenta bakterier ett växande problem, inte minst när det gäller salmonella. När bakterierna blir motståndskraftiga mot vissa antibiotika får sjukvården svårt att behandla sjukdomar orsakade av salmonella, kolibakterier och campylobacter.

Svenska bönder föregångare

Redan 1981 formulerade LRF en policy för antibiotikaanvändningen till det svenska lantbrukets djur. Efter en framställan från LRF till regeringen år 1984 och några riksdagsmotioner, beslutade Sveriges Riksdag om ett förbud mot att antibiotika blandas i djurfoder för att öka tillväxten. Beslutet trädde i kraft 1986, innan dess användes närmare 50 ton tillväxtantibiotika till svenska djur.

För svenska bönder innebar förändringen ett ökat fokus på sjukdomsförebyggande åtgärder. En bra stallmiljö och djuromsorg blev viktigare än att bota symptomen med mediciner. Och denna svenska modell har gett resultat. Mängden förbrukad antibiotika till djur har sjunkit till cirka 17 ton. Enligt SVA:s SVARM-rapport från 2007 är andelen resistenta

bakterier avsevärt lägre i Sverige än i andra länder. Det finns ett direkt samband mellan förbrukningen av antibiotika och andelen resistenta bakterier.

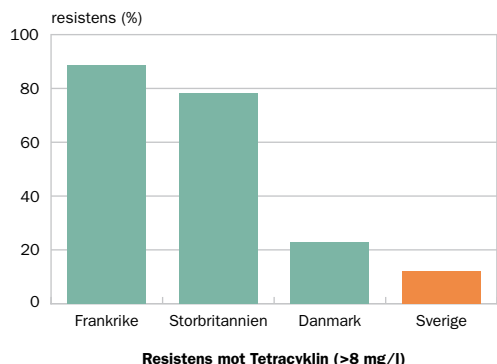
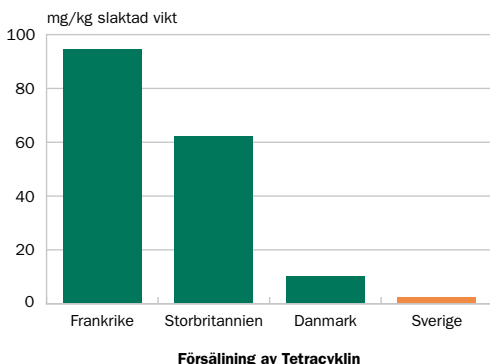
Källor

- Christina Greko, veterinär, SVA.
- Jämförande tabeller: Om antibiotikaresistens och svenska djur, 2007. Rapport från SVA.
- SVARM-rapport (Svensk Veterinär Antibiotikaresistens Monitorering) 2006 och 2007.

SAMMANFATTNING

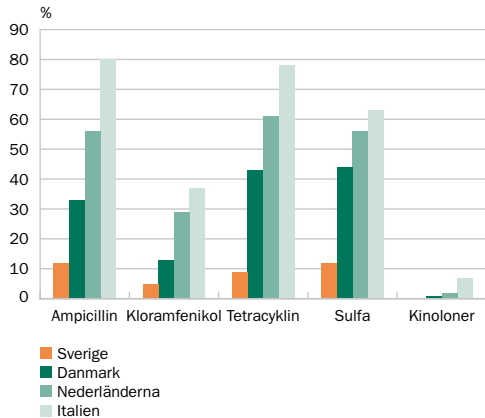
- » Sedan 1986 är det förbjudet i Sverige att tillsätta antibiotika i djurfoder för att öka tillväxten. Motsvarande förbud infördes inom EU 2006
- » Inom EU är resistenta bakterier ett växande problem. När bakterierna blir motståndskraftiga mot vissa antibiotika får sjukvården svårt att behandla sjukdomar orsakade av salmonella, kolibakterier och campylobacter.
- » Enligt SVA:s SVARM-rapport från 2007 är andelen resistenta bakterier avsevärt lägre i Sverige än i andra länder.

Användning av Tetracyklin till djur och resistens hos *E. coli* i friska grisar

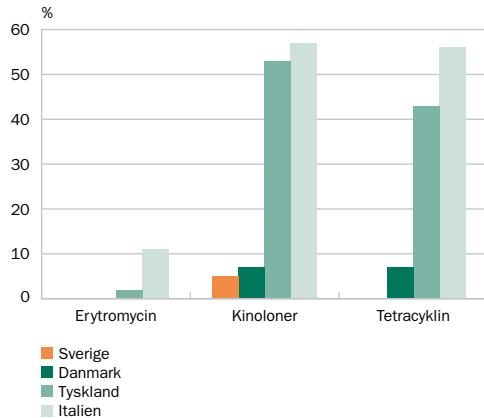

Diagrammen visar att det är ett klart samband mellan användningen av olika typer av antibiotika i djuruppfödningen och andelen resistenta bakterier hos olika djur. Källor: DEFRA 2002, AFSSA 2003; DANMAP 2002; SVARM 2003

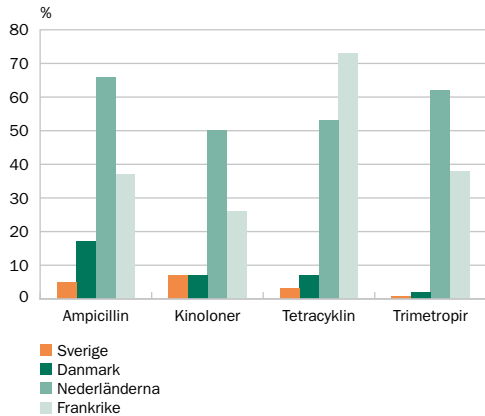
Resistensutveckling salmonella Typhimurium från nöt, svin och fjäderfä 2000-2006

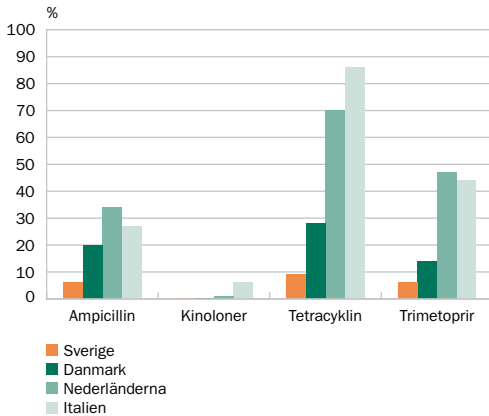
Resistensutveckling campylobacter jejuni, kyckling 2004-2006

Resistensutveckling E. coli från friska kycklingar 2004-2007

Resistensutveckling E. coli från friska grisar 2005-2006

A close-up photograph of three sheep in a green field. The sheep in the foreground is the most prominent, looking directly at the camera. Behind it, two other sheep are visible, one slightly to the left and one to the right, both looking towards the camera. The sheep have thick, white wool and dark, floppy ears. The background is a soft-focus green field.

Svenska djur
mår bra

Unikt djurskydd

Sverige har en lång tradition av djuromsorg och är det EU-land där djuren troligtvis har det bästa lagstadgade skyddet. Den svenska djurskyddslagstiftningen är en av de mest omfattande i världen. Utöver detta finns frivilliga djuromsorgsprogram. Intresset och engagemanget för djur och djuromsorg är stort och genuint bland Sveriges bönder.

Gemensam värdegrund

I juni 2002 antog den svenska lantbruksnäringen "Sveriges bönders värdegrund för livsmedelsproducerande djur". Värdegrunden togs fram gemensamt av LRF, Svensk Mjök, Swedish Meats, Svenska Ägg, Svensk Fågel och Lantmännen. Syftet med värdegrunden är att sätta ord på de grundläggande gemensamma värderingarna när det gäller djur.

Världens mest kraftfulla djurskyddslag

Djuromsorgsarbetet intensifierades i Sverige på 1980-talet. År 1986 förbjöds generell inblandning av antibiotika i djurfoder. Två år senare, 1988, fick Sverige världens mest kraftfulla djurskyddslag. Därmed infördes också krav på större stallutrymme för svenska lantbruksdjur och en rad andra förbättringar. EU:s djurskyddslagstiftning ligger i de flesta fall långt efter den svenska, även om flera skärpningar tillkommit under senare år. Länder utanför EU som exporterar kött till Sverige har i många fall inga regler alls för djurskydd.

Ingen slakt utan bedövning

I Sverige är det en självklarhet att inte slakta djur utan föregående bedövning. Flera EU-länder saknar nationell speciallagstiftning och hänvisar endast till EU:s slaktdirektiv, där grundprincipen är att djuren ska bedövas före avblodning. Där ges dock möjlighet att slakta djur utan bedövning i samband med religiösa ceremonier. Det är bara tre länder i Europa förutom Sverige som förbjuder slakt utan att djuret först bedövats. Dessa länder är Norge, Island och Schweiz. Många utomeuropeiska länder, till exempel USA och stora delar av Sydamerika, tillåter slakt utan föregående bedövning. Flera utredningar, såväl svenska

"Vi anser att djur och natur kan nyttjas för att producera livsmedel under ansvar. Vårt ansvar är att tillförsäkra en god omsorg om djur och natur. Kunskap och värderingar ska styra utvecklingen."

LRF:s grundläggande värderingar 2002.

som EFSA:s rapport från 2004, har konstaterat att slakt utan föregående bedövning är förkastligt ur djurskyddssynpunkt.

Källa

- Erika Brendov, LRF.
- Gunnela Ståhle, Svenskt Sigill.

SAMMANFATTNING

- » Svensk djurskyddslagstiftning är en av de mest omfattande i världen.
- » Intresset och engagemanget för djur och djuromsorg är stort och genuint bland Sveriges bönder. En gemensam värdegrund för hela näringen antogs 2002.
- » Sverige är ett av endast fyra länder i Europa som förbjuder slakt utan att djuret först bedövats.

Jämförelse mellan djurskydd i Sverige och övriga EU

Sverige	EU
Detaljregler för alla djurslag.	Inga direktiv för nötkreatur över sex månader, får eller getter. Ett kycklingdirektiv träder i kraft först 2011.
Mjölkkor, andra nötkreatur (undantag tjurar och kalvar), får och getter ska sommartid vistas på bete.	Inget EU-direktiv för nötkreatur över sex månader, får eller getter.
Förbud mot hönsburar utan rede, sittpinne och sandbad.	Motsvarande förbud gäller från och med 2012.
Utrymmeskrav för alla djur. Väsentligt högre än i EU-direktivet för grisar och kycklingar.	Utrymmeskrav bara för grisar, kalv (högst sex månader) och höns. Utrymmeskrav för kyckling från och med 2011.
Grisar ska hållas lösgräande.	Bundna suggor och gyltor (sugga som inte fött kultingar än) är förbjudet från och med 2006 och fixerade dito 2013. Suggor och gyltor får dock fixeras från en vecka före beräknad grisning fram till fyra veckor efter betäckning (nio till tio veckor). Detta gäller även efter 2013.
Alla kategorier av grisar ska ha halm eller jämförbart material.	Suggor och gyltor ska ha konstant tillgång till bökbart material (2013 i befintliga stallar). Grisar ska ha ständig tillgång till material som de kan sysselsätta sig med (gäller från 2004).
Alla griskategorier ska ha hel liggyta.	Helspalt tillåtet. Suggor och betäckta gyltor ska ha hel liggyta (från 2003 vid ny- och ombyggnation, 2013 befintliga stall). Smågrisar (födelse-avvänjning) ska ha hel liggyta alternativt täckt spalt.
Smågrisar får inte avvänjas före fyra veckors ålder. Ska vara vana vid tillskottsfoder.	Avvänjning av smågrisar vid tre veckor är tillåtet om grisarna förs till specialiserade utrymmen, annars gäller fyra veckor.
Svanskupering av grisar förbjudet.	Svanskupering av grisar är tillåtet inom en vecka, sedan krävs bedövning och veterinär. Detta får dock inte ske rutinmässigt utan bara om det finns bevis på problem. Innan kupering ska andra åtgärder vidtas i djurmiljön. Tillämpas dock allmänt.
Näbbtrimning av kycklingar och höns förbjudet.	Näbbtrimning förekommer.
Fothälsoprogram för kycklingar.	Inget fothälsoprogram.
Max åtta timmars transporttid. Får ej återupptas efter vila.	Max åtta timmars transporttid. Men kan återupptas efter vila upprepade gånger.

Aktiv sjukdomsbekämpning

För svenska bönder, men också för konsumenterna, är det viktigt att djuren mår bra. Friska djur som föds upp i en bra miljö och ger kött av hög kvalitet skapar ett högt förtroende hos konsumenterna.

Sverige har ett mycket bra utgångsläge med en låg djurtäthet och en lång erfarenhet att förebygga, kontrollera och bekämpa sjukdomar hos djur. I jämförelse med andra europeiska länder har Sverige ett unikt smittläge. Exempel på sjukdomar som svenska nötkreatur är fria från är rabies, IBR (Infektiös Bovin Rhino-Tracheit), BVD (Bovine Virusdiarré) och paratuberkulos. Svenska grisar är fria från PRRS (virusssjukdom) och AD (Aujeszky's sjukdom). Dessa sjukdomar är vanliga i många andra EU-länder. Sommaren 2007 drabbades Sverige av sitt första utbrott av grisjukdomen PRRS. Genom en nära samverkan mellan näringen och myndigheterna och effektivt fältarbete lyckades man utrota sjukdomen. Inget annat land har lyckats utrota PRRS, när sjukdomen kommit i landet.

Mul- och klövsjuka har inte förekommit i Sverige sedan 1966 och svinpest utrotades på 1940-talet. Storbritannien hade ett stort utbrott av mul- och klövsjuka 2001 och hundratusentals nötkreatur var tvungna att avlivas.

Sverige började tidigt

Redan på 1930-talet började Sverige att bekämpa tuberkulos och brucellos hos nötkreatur. Under 1940-talet påbörjades bekämpningen av hönstypus, som Sverige numera är fritt från. Under samma decennium ställde bönder och veterinärer krav på att sjukdomar skulle förebyggas genom ett systematiskt arbete. Hälsokontrollen organiserades under 1950-talet. I dag bedrivs en förebyggande djurhälsovård av Svenska Djurhälsovården, Svensk Mjök, Svensk Fågel och Svenska Ägg.

Tilläggsгарantier vid EU-inträdet

På grund av det goda smittskyddsläget ansökte Sverige om så kallade tilläggsгарantier vid EU-inträdet. Tilläggsгарantier för vissa sjukdomar beviljades direkt medan andra fortfarande inte är slutbehandlade. På grund av detta kan Sverige ställa krav på isolering

(karantän) och provtagning vid införsel av djur vilket minskar risken för smittspridning.

För tillfället arbetar EU med att ta fram en ny djurhälsopolicy. Den svenska näringen och staten jobbar aktivt för att få gehör för den svenska modellen.

Fall av blåtunga

Under hösten 2008 konstaterades för första gången fall av virusssjukdomen blåtunga i Sverige. Det är en sjukdom som sprids via svidknott och infekterar främst nötkreatur, får och getter. Människor kan inte smittas av blåtunga och det är ofarligt att komma i kontakt med infekterade djur eller svidknott. Svenska myndigheter tillsammans med jordbruksnäringen var väl förberedda på ett eventuellt utbrott och jobbade aktivt under hela året med olika potentiella scenarion. När de första fallen upptäcktes sattes åtgärder in direkt, bland annat med upprättande av zoner och transportrestriktioner. Dessutom påbörjades massvaccination i de drabbade områdena. Ambitionen är att återigen göra Sverige fritt från blåtunga.

Källor

- Leif Denneberg, chefsveterinär, SJV.
- Bengt Larsson, smittskyddschef, SJV.

SAMMANFATTNING

- » Sverige har ett unikt smittläge jämfört med andra EU-länder. Svenska djur är fria från många sjukdomar som är vanliga i övriga Europa.
- » För att minska risken för smittspridning vid införsel av djur har Sverige speciella tilläggsгарantier från EU. Sverige kan ställa krav på isolering och provtagning.
- » Svenska myndigheter och den svenska lantbruksnäringen var väl förberedd vid utbrottet av blåtunga 2008.

Hållbar
livsmedelsproduktion

Klimatsmart svensk mat

Det är i en hållbar svensk livsmedelsproduktion som mat med minimal klimatpåverkan kan produceras. FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, FAO, konstaterar i en rapport att världens animalieproduktion svarar för omkring 18 procent av de totala växthusgasutsläppen. Omkring en tredjedel av dessa utsläpp uppstår då regnskog förbränns för att skapa nya betesmarker eller odlingsytor.

Som regel ger köttproduktion nästan alltid större utsläpp av klimatgaser än vegetabilieproduktion. Globalt sett står metangas från idisslande djurs magar för omkring 25 procent av köttproduktionens utsläpp.

Svenska livsmedel tål att jämföras

Genom den svenska uppfödningens formen står Sverige sig bra i internationell jämförelse. Räknet per kilo kött är utsläppen av metangas sannolikt avsevärt lägre från svenska nötkreatur än exempelvis brasilianska. Det beror bland annat på att de brasilianska nötkreaturen växer långsammare än de svenska.

Det nötkött som per kilo har minst inverkan på klimatet är det som produceras vid uppfödning av mjölkrasdjur. Med det menas att moderdjurets klimatpåverkan fördelas på mjölk och kött. Det gör att mjölkraskalven har en lägre klimatpåverkan än en kalv från en diko. Svenskt nötkött har till 65 procent sitt ursprung från mjölkrasdjur.

Även den svenska mjölkkon är klimatsmart jämfört med kor i andra länder och har länge tillhört världens mest högavkastande. Det innebär att metanutsläppen slås ut på många liter mjölk – ett faktum som bidrar till att de nu också tillhör världens mest klimatsmarta mjölkkor.

Även grisen står sig bra i jämförelse. En svensk gris lever vanligtvis i sex till sju månader. Den växer snabbt och äter en blandning av spannmål och proteinfoder. Grisen är förhållandevis bra på att omvandla foder till kött vilket bidrar till att klimatpåverkan är mindre än för exempelvis nötkött. Men den största skillnaden mellan djurslagen är att grisens matsmältning leder till små mängder metanutsläpp. Den största klimatpåverkan från grisuppfödning kommer från odling av foder.

Av de vanligaste köttslagen är kycklingkött det som

ger minst påverkan på klimatet. Räknet per kilo kött genererar kycklinguppfödning minst utsläpp av växthusgaser. Kycklingens matsmältning genererar inte någon metangas över huvudet taget. Dessutom växer den snabbt vilket ger mycket kött i förhållande till foderkonsumtionen. Den svenska kycklingen är dessutom mer klimatsmart än kycklingar från andra länder. I exempelvis England och Frankrike värms kycklingstallarna upp med fossila bränslen. Större delen av de svenska kycklinguppfödarna värmer upp stallarna, och i vissa fall även husen på gårdarna, med halm- eller flispannor.

Även svenska grönsaksodlare övergår till förnyelsebara energikällor. Cirka 68 procent av de svenska växthusen värmdes upp med biobränsle eller spillvärme 2008. Det gör att man från miljösynpunkt kan konkurrera med grönsaker från växthus där uppvärmning sker med fossila bränslen. Man kan även konkurrera med frilandsodling som finns i många länder där användningen av bekämpningsmedel ofta är hög.

Källor

- Ulf Sonesson, projektledare, SIK.
- Inger Pehrson, ansvarig för nötkött och betesfrågor inom LRF, Palustre HB.
- Gröna framtider – Tillståndet i Sveriges Gröna Näringar 2008.
- Den svenska maten och klimatet – så kan utsläppen av klimatgaser minska i jordbruket och trädgårdsproduktionen.

SAMMANFATTNING

- » Världens köttproduktion svarar för omkring 18 procent av de totala växthusgasutsläppen enligt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO).
- » Svenskt nötkött står sig bra i internationell jämförelse. Räknet per kilo kött är utsläppen av metangas sannolikt avsevärt lägre från svenska nötkreatur än exempelvis brasilianska.
- » Av de vanligaste köttslagen är kycklingkött det som ger minst påverkan på klimatet. Det beror på att kycklingens matsmältning inte genererar någon metangas över huvudet taget.

Levande landskap och biologisk mångfald

Ett aktivt svenskt jordbruk är en förutsättning för att hålla det svenska landskapet levande och bevara den biologiska mångfalden. Naturbetesmarkerna och ängarna är bland de artrikaste marker som finns i Sverige. Den stora artrikedomen är ett resultat av att markerna under lång tid har brukats av människan. För att bevara de natur- och kulturvärden som finns i dessa marker måste landskapet fortsätta att brukas, annars riskerar de att förfalla och växa igen.

Markernas natur- och kulturvärden hotas från två håll. Mindre gårdar riskerar att läggas ner på grund av minskad lönsamhet vilket leder till att markerna växer igen och natur- och kulturvärden försvinner. En annan risk är att brukandet av marken intensifieras. Detta kan minska den biologiska mångfalden och kulturella värden riskerar att förstöras.

Varierat landskap

För en optimal biologisk mångfald behövs ett varierat landskap. Åkerholmar, öppna diken, odlingsrösen, stenvägar och gamla träd är exempel på rester efter ett småskaligt och varierat jordbruk. I dag är detta viktiga livsmiljöer och spridningsvägar för många växt- och djurarter. Dessutom är dessa lämningar viktiga kulturhistoriska spår från tidigare generationers jordbruk.

Många växt- och djurgrupper är rikt representerade i naturbetesmarkerna. Alla arter finns inte på marken utan många är knutna till träd- och buskskiktet där de endast kan existera om marken betas så att den blir öppen och solbelyst. En fristående ek kan exempelvis erbjuda livsmiljö för upp emot tusen olika arter och erbjuder dessutom skydd för betande djur. En absolut förutsättning för att klara av att bevara dessa värden är att det finns betesdjur.

Landsbygdsbidrag

Svenska staten och EU delar varje år ut nästan 800 miljoner kronor i miljöersättningar för att bevara den biologiska mångfalden och de kulturella värdena i ängs- och betesmarker. För att ta del av ersättningen måste man bedriva sitt jordbruk på ett ansvarsfullt sätt så att både natur- och kulturvärden värnas.

Fakta levande landskap

Sverige har cirka 160 000 hektar med särskilt värdefulla ängs- och betesmarker med höga natur- och kulturvärden i miljöersättningsystemet. Målet är att dessa ska öka till cirka 200 000 hektar till år 2020.

Källor

- Johan Wallander, miljöenheten, SJV.
- Ett rikt odlingslandskap – underlag för fördjupad utvärdering 2008, SJV, rapport 2007:15

SAMMANFATTNING

- » Naturbetesmarker och ängar är bland de artrikaste marker som finns i Sverige.
- » Igenväxning och intensifiering av jordbruket är två hot mot den biologiska mångfalden och bevarandet av kulturella värden.
- » Svenska staten och EU satsar årligen nästan 800 miljoner kronor på miljöersättningar för att bevara ängs- och betesmarker.

Mat som märks

I stort sett alla undersökningar säger samma sak – svenska konsumenter vill veta var maten kommer ifrån. Man vill ha en tydlig ursprungsmärkning. Det handlar främst om kött och kyckling, men också om vegetabilier. På så sätt kan konsumenten själv göra ett aktivt val. Det finns ett obligatoriskt krav på ursprungsmärkning av frukt och grönt, nötkött, ägg och honung. Ursprungsmärkning av frukt och grönt ingår i EU:s handelsnormer.

Obligatorisk ursprungsmärkning av nötkött

Frågan om ursprungsmärkning av kött har diskuterats länge. Innan det svenska EU-inträdet fanns en obligatorisk ursprungsmärkning av kött. Den försvann 1995 på grund av att den stred mot den fria rörligheten av varor över gränserna. År 1995 enades dock branschen i Sverige om en frivillig märkning av kött och oblandade charkprodukter (exempelvis bacon och skinka).

BSE-krisen inom EU innebar att Ministerrådet beslöt att införa krav på ursprungsmärkning av nötkött. Sedan den 1 september 2000 ska nötkött i butik märkas med ursprung (fött, uppfött och slaktat). Kravet gäller bara för färskt och fryst helt, skivat och malet nötkött. Märkningskravet gäller inte inälvor och köttberedningar. Med köttberedningar menas att köttet har tillförts saltlake eller marinad.

Det finns ingen obligatorisk märkning av annat kött än nötkött. Livsmedelsföretagen och Svensk Dagligvaruhandel satte 2007 gemensamt upp riktlinjer för hur livsmedel ska ursprungsmärkas. Överenskomsten innebär dock inte ett åtagande om att märka, utan hur märkningen ska utföras. Butiksstudier har visat att ursprungsmärkning ofta finns på annat kött än nötkött, men att den ofta är ofullständig och vilseledande. Oftast anges inte var djuret är fött, uppfött och slaktat. Enligt livsmedelslagstiftningen gäller att märkning av och information om livsmedel inte får vilseleda konsumenten. Exempelvis är det inte tillåtet med svenska flaggor på importerat kött.

Tydlig märkning av ägg och fågel

Krav på märkning av ägg som säljs i butik infördes i januari 2004. Varje ägg ska stämplas med ursprungs-

land med två bokstäver, exempelvis se (Sverige), fi (Finland) och så vidare. På ägget ska också produktionssätt anges, det vill säga bur, frigående inomhus respektive utomhus eller ekologiskt. Bakgrunden var kravet på förbättrat djurskydd för höns.

I väntan på att handeln ska införa en tydlig ursprungsmärkning på allt kött har de svenska kycklinguppfödarna tagit saken i egna händer. Den 1 januari 2006 införde branschorganisationen Svensk Fågel en frivillig ursprungsmärkning av i princip allt svenskt fågelkött (Svensk Fågel representerar 98 procent av de svenska kycklinguppfödarna). Ursprungsmärkning garanterar att kycklingen eller kalkonen är kläckt, uppfödd och slaktad i Sverige samt följer de krav och regler som branschen antagit.

Källa

– Gunnela Ståhle, Svenskt Sigill.

SAMMANFATTNING

- » Det finns ett obligatoriskt krav på ursprungsmärkning av frukt och grönt, nötkött, ägg och honung.
- » Livsmedelsföretagen och Svensk Dagligvaruhandel satte 2007 gemensamt upp riktlinjer för hur livsmedel ska märkas. Dock innebär det inte en obligatorisk märkning utan riktlinjerna talar om hur märkningen ska utföras.
- » Krav på märkning av ägg infördes 2004. Branschorganisationen Svensk Fågel införde 2006 en frivillig ursprungsmärkning av i princip allt svenskt fågelkött.

Ordlista

EFSA – European Food Safety Authority

FAO – Food and Agriculture Organization
(FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation)

LRF – Lantbrukarnas Riksförbund

NV – Naturvårdsverket

OIE – Office International des Epizooties
(Världsorganisationen för djurhälsa)

SIK – Institutet för Livsmedel och Bioteknik

SJV – Jordbruksverket

SLV – Livsmedelsverket

SMI – Smittskyddsinstitutet

SoS – Socialstyrelsen

SVA – Statens Veterinärmedicinska Anstalt

Produktion och skribentarbete: Hero Kommunikation

Foto: Xx

Andra upplagan, januari 2009

Lantbrukarnas Riksförbund

105 33 Stockholm

0771-573 573

www.lrf.se